

Realismus a naturalismus ve světové literatuře

Jakub Rádl

11. června 2019

Obsah

1	Úvod	2
2	Francie	2
2.1	Honoré de Balzac (1799–1850)	2
2.2	Gustave Flaubert (1821–1880)	3
2.3	Emile Zola (1840–1902)	3
2.4	Guy de Maupassant (1850–1893)	3
3	Anglie	4
3.1	Charles Dickens (1812–1870)	4
4	Rusko	4
4.1	Lev Nikolajevič Tolstoj (1828–1910)	5
4.2	Fjodor Michajlovič Dostojevskij (1821–1881)	5
5	USA	5
5.1	Mark Twain (1835–1910)	5
6	Polsko	6
6.1	Henryk Sienkiewicz (1846–1916)	6
7	Drama	6
7.1	Henrik Ibsen (1828–1906)	6
7.2	Anton Pavlovič Čechov (1860–1904)	7

1 Úvod

- druhá polovina 19. století

Prostředí a postavy

- snaha zachytit **reálný a komplexní** obraz světa, takového jaký je
- autoři se seznamují s prostředím o kterém píší a s postavami o kterých píší
 - vznik **typizovaných** postav daného prostředí, společenské vrstvy
 - postavy mají typické i individuální rysy
 - snaha vytvořit obecný charakterový typ

Jazyk

- vypravěč hovoří spisovně
- postavy hovoří jazykem své společenské vrstvy (spisovné, uhlazené × nespisovné, vulgarismy, ...)

Kritický realismus

- snaha hledat taková témata, která ukážou na nějaké **společenské problémy**
- kritika společnosti, státu

Naturalismus

- **vyhrocená forma** realismu
- může docházet ke zkreslení
- vychází ze **dvou předpokladů podstaty člověka** (dědičnost, výchova) – naturalismus tvrdí, že není možné se z těchto vymanit
- opomíjí volní složku osobnosti → postavy **nemají šanci se napravit**
- **detailní popisy** i nepříjemných až nechutných skutečností a objektů

2 Francie

2.1 Honoré de Balzac (1799–1850)

- pokus o **zachycení všech vrstev** francouzské společnosti (aristokracie, měšťanstvo, spodina)
- hlavními postavami jsou muži i ženy
- zobrazuje první polovinu devatenáctého století
- přes 100 románů – souhrnně nazváno **Lidská komedie**
 - **Otec Goriot**
 - **Lesk a bída kurtizán** – („kurtizána“ = prostitutka)
 - **Ztracené iluze**
 - komedie **Evženie Grandeová**
- postavy se prolínají mezi romány, mohou se vyskytovat v různých etapách svých životů

2.2 Gustave Flaubert (1821–1880)

- venkovská, bohatá rodina, studoval medicínu
- cílem zachytit lidské vášně
- historická tematika
- román **Salambo** – historické prostředí Kartága
- soudobý román **Citová výchova**
- román **Paní Bovaryová** (Mravy francouzského venkova)
 - hlavní postava **Emma** – romanticky zaměřená, idealizuje si Paříž, neváží si Charlese, který pro ni chce udělat co může, povrchní, naivní, láska = přepych
 - provdává se za venkovského lékaře, život na venkově ji neuspokojuje → najde si milence **Rudolfa**
 - Rudolf nechce rozbít manželství a starat se o ni → rozejde se → přestěhování → opakování
 - nový vztah s milencem sama financuje → zrujnuje domácnost
 - veden soudní proces kvůli podtitulu → reklama
 - (čít.: 171)

2.3 Emile Zola (1840–1902)

- zakladatel naturalismu
- literárně teoretické dílo **Experimentální román**
 - román by měl být postaven na **vědeckých základech**
 - hovoří o stěžejním vlivu **dědičnosti** a **prostředí** na člověka
 - spisovatel má být **nestranný zprostředkovatel** toho, co se děje
- cyklus románů **Rougon-Macquartové** (přírodopisná a sociální studie jedné rodiny za druhého císařství)
 - postavy se též vyskytují napříč romány
 - **Zabiják**
 - (čít.: 174)
 - zabiják – personifikace alkoholu
 - **Šťěstí Rougonů**
 - **Nana** (čít.: 177)

2.4 Guy de Maupassant (1850–1893)

- sám se k naturalismu nehlásí
- zemřel na syfilis
- román **Miláček**
 - hlavním hrdinou je muž, který přes ženy pronikne do vyšší společnosti (pod. Stendhal)
- povídka **Kulička**
 - *dostavník s prostitutkou je zastaven, důstojník chce za puštění dál, aby se mu podvolila, ostatní ji nakonec přesvědčí, ale následní jí ještě více opovrhují*
- povídka **Muška**

3 Anglie

3.1 Charles Dickens (1812-1870)

- tvorba na pomezí romantismu a kritického realismu
- rodina ve finanční krizi, otec uvězněn → musel jako malý pracovat
- **osud dětí** se stává významným tématem jeho tvorby
- zobrazuje široký společenský obraz **viktoriánské Anglie**
- postavy (dětí i dospělí) jsou zachycovány jako oběti společenských sil, institucí
- zobrazuje nedokonalost společenského systému, který nepomáhá potřebným
- kromě kritických také humorná díla
- román **Oliver Twist**
 - příběh chlapce sirotka, žije v chudobincích a sirotčincích
 - realisticky zachycuje jak je s dětmi zacházeno
 - pracuje ve výrobě rakví
 - část života žije ve společnosti zlodějů
 - happy end (romantický prvek)
- román **David Copperfield**
 - osudy chlapce po smrti otce, vyrůstá s matkou a novým manželem
 - (čít.: 92)
 - otec mu zakazuje scházet se s uklízečkami, být ve svém pokoji, číst dle svého výběru, ... , otec také brání matčinu vztahu k Davidovi → podřízené postavení matky, potlačování chlapcoví osobnosti
 - žena ve viktoriánské Anglii je zcela odkázána na příjem svého muže
- román **Malá Borritka** (též dětský hrdina)
- humorný román **Kronika Pickwickova klubu**
 - (čít.: 89)

4 Rusko

- velmi **chudý venkov**
- **byrokracie** ve městech, život podřadných **úředníků**
- obecná **úplatnost**, **zneužívání moci** šlechtou
- absence průmyslové revoluce vede k velkým **společenským rozdílům**
- snaha též o **psychologickou analýzu** postav
- **románová epopej** („román řeka“, „románová sága“) – obsáhlé, několika svazkové dílo, jedna hlavní dějová linie a mnoho bočních

4.1 Lev Nikolajevič Tolstoj (1828–1910)

- osvícený šlechtic, snaha o šíření vzdělanosti (škola na venkově)
- novinář
- románová epopej **Vojna a mír**
 - 4 díly
 - z období napoleonských válek
 - paralelně líčí děj ve válce a za míru
- román **Anna Karenina**
 - několikrát zfilmováno (oba romány), částečně jako divadelní představení
 - *mladá dívka je provdána za staršího muže*
 - *potká důstojníka Vronskijho, do kterého se zamiluje, přestože má dítě*
 - *čelí rozhodnutí mezi rodinou se synem a milencem, zvolila milence*
 - *s Vronskijem má ještě dceru*
 - *končí sebevraždou*
 - *porovnává s protipólným fungujícím vztahem*
 - (čít.: 191)

4.2 Fjodor Michajlovič Dostojevskij (1821–1881)

- odsouzen k smrti, na popravišti mu byl trest změněn na uvěznění na Sibiři
- životní osudy se promítají do tvorby
- **psychologické romány** – podrobně rozebírá myšlenky postav vedoucí k jejich činům
- román **Zločin a trest**
 - *mladý student Raskolnikov, chytrý nadaný, z chudého prostředí*
 - *studuje v Petrohradě se slabou podporou od matky a sester*
 - *potřebuje získat peníze, rozhodne se zabít lichvářku, omlouvá to tím, že významné historické osobnosti provedly hrůzné věci pro větší dobro*
 - *nepovažuje zabití za zločin, protože lichvářka se chová nemorálně*
 - *prolíná se plánování vraždy s pasážemi, kde Raskolnikov ukazuje svou dobrou osobnost (např. pomůže rodině Soňi)*
 - *vražda se pokazí kde to jde a zabije také lichvářčinu sestru, z čehož je psychicky rozhozen*
 - *přemýšlí co udělal, proč to udělal, co na tom bylo špatně*
- román **Bratři Karamazovi**
- román **Idiot**
 - **Lev Myškin** – má čisté srdce → jedná nezištně, okolí ho považuje za blázna

5 USA

5.1 Mark Twain (1835–1910)

- román **Dobrodružství Toma Sawyera**
- román **Dobrodružství Huckleberryho Finna**
- romány a povídky
- tematika dětských problémů zastřešena problémy lidí dospělých

6 Polsko

6.1 Henryk Sienkiewicz (1846–1916)

- snaží se povzbudit Poláky, podpořit **vlastenectví**
- ukazuje na kvalitu polského národa
- podporuje **křesťanství**
- prvky novoromantismu
- román **Quo vadis**
- román **Trilogie**
 - **Ohněm a mečem, Potopa, Pan Wolodyjowski**
 - historický román z 17. století
 - boj poláků s ukrajinskými kozáky
- román **Křižáci**
 - historický román z 15. století
 - boj Poláků s německými křižáky
- román **Pouští a Pralesem**
 - pro děti a mládež, dobrodružný
 - *uneseny 2 děti – 14letý Poák a 8letá angličanka*
 - *hoch chrání holčičku, snaží se vrátit domů*

7 Drama

7.1 Henrik Ibsen (1828–1906)

- Norsko
- **dodnes hrané hry**
- často dodržuje **Aristotelovu zásadu** jednoty místa času a děje
- zapojuje **retrospektivní prvky**, kterými odkrývá minulosti psotav
- proniká k **psychologii** postav
- časté **ženské hlavní postavy**
- poukazuje na to, že realita bývá jiná, než zdání
- pesimistické, **negativní vyústění**
- ideály přetrvávají, ale **nenaplněné**
- drama **Nora** (Domov loutek, Dům pro panenky)
 - **Nora** žije ve zdánlivě spokojeném a funkčním manželství se dvěma dětmi
 - **manžel** onemocní a jeho léčba je nákladná → nora zfalšuje manželův podpis na půjčce, manželovi to zamlčí a snaží se dluh sama splatit
 - bankéř zjistí falešnost podpisu a vydírá manžela → manžel se naštve, Noře zakáže vychovávání dětí, manželství je zachované jen z vnějšku
 - po vyřešení situace se manžel chce vrátit do původního stavu
 - Nora si uvědomí své postavení „loutky“ → opustí manžela (a tím i děti) – kontroverzní rozhodnutí
- drama **Divoká Kachna**

- *Starý Ekdal X Werle* – společníci ve firmě, Werle svedl své podvody na Ekdala, kterého tím dostal do vězení
- Werle dostal **Ginu** – svou služku do jiného stavu, provdal ji za Ekdalova syna **Hjalmara**. Dcera se jmenuje **Hedvika**
- Werleho syn **Gregers** se dozvěděl pravdu a pokusil se situaci napravit tak, že pravdu řekne Hjalmarovi
- Hjalmar chce opustit rodinu, přestane milovat Hedviku, myslí si, že to věděla a nikdy ho skutečně nemilovala
- Gregers Hedvice namluví, že má otci obětovat divokou kachnu
- Hedvika spáchá sebevraždu, aby Hjalmarovi dokázala jak moc ho miluje (lidský život má větší cenu, než zvířecí)
- kachna byla součástí umělého lesa na půdě, umělá realita lesu na půdě je paralelní s životem ve lži
- (čít.: 206)
- drama **Peer Gynt**
 - hlavní postava spadá do literárního typu zbytečného člověka (pod. Evžene Oněgin)
- drama **Helda Gablerová**

7.2 Anton Pavlovič Čechov (1860–1904)

- Rusko
- dramatik a prozaik
- humoristické příběhy / žertovné miniatury – 600
 - pod pseudonymem
 - **Kniha Stížností**
 - literárně zpracována kniha stížností z železniční stanice
- příběhy o ubohosti ruského úředníka (pod. Gogol)
 - povídka **Úředníková Smrt**
 - absurdní příběh bezvýznamného úředníka
 - šel do divadla, na sedadle před ním seděl vysoce postavený úředník
 - úředníček kýchnul a poprskal vysokého úředníka, omlouval se mu a po pár dnech si domluvil schůzku
 - úředník ho z kanceláře vyhnal, úředníček si myslel, že se na něj zlobí
 - úředníček ze strachu onemocní a zemře
- soudničky
 - reportáže ze soudní síně
- psychologické povídky a novely
 - **Dáma s Psičkem**
 - milostný příběh, flirt se promění v lásku
 - některé části satirické
- drama
 - **tragikomické vyznění** – „smích skrze slzy“
 - specifická, **lyrizovaná dramata** (dějová stránka ustupuje do pozadí tragedie a dramatickosti je rozvedena ne příběhem, ale psychologii postav)
 - v centru není vyhrocená zápleтка
 - zobrazuje průměrné lidi a jejich zdánlivě všední život
 - **vše má svůj účel**, řád, smysl – „je-li na scéně puška, musí se z ní vystřelit“

- **MCHAT** – Moskevské Umělecké Akademické Divadlo (režiséři Stanislavskij, Němirovič-Dančenko)
 - ztvárňovalo mnoho Čechovových her
 - Čechov nebyl příliš spokojený
- **Tři sestry, Racek, Strýček Váša, Višňový sad**
- komedie **Višňový sad**
 - 1904, krátce před svou smrtí
 - střet světa staré nepřizpůsobivé ruské šlechty a nové dravé generace, která se snaží nahlížet na život praktičtěji a využít možností, které se jim nabízejí
 - *odehrává se na panství kněžny **Raněvské**, která má dceru **Aňu** a bratra **Gajeva***
 - *kněžna po smrti syna odjela do Francie, nyní se vrací na zadlužené panství spravované **Varjou**, její nevlastní dcerou*
 - *Varje se dvorí **Lopachin**, potomek generace nevolníků, člen mladé generace, která neuznává staré hodnoty*
 - *Lopachin navrhuje kněžně, aby rozparcelovala a prodala Višňový sad, ona ho ze sentimentality nechce prodat, prodá se celé panství a koupí ho Lopachin*
- povídka **Myslivec** (čít.: 197)